

Toespraak bij de presentatie van het boek "70 Jaar Vrede en Vrijheid" in de Oude Kerk in Voorburg op 9 mei 2015

Dames en Heren,

Bij de presentatie van het boek "70 jaar Vrede en Vrijheid", wil ik graag een paar persoonlijke noties met u delen, die echter wel een relatie hebben met dit boek.

75 jaar geleden was dit de laatste avond in vrijheid voordat oorlog en bezetting ons land vijf jaar in zijn greep had.

Ik ben van de eerste na-oorlogse generatie, en wij hebben de oorlog gelukkig niet mee hoeven maken.

Wellicht hebt u maandagavond gekeken naar de Nationale Herdenking in Amsterdam en in het bijzonder naar de toespraak van Professor Buruma tijdens de bijeenkomst in de Nieuwe Kerk.

Zij toespraak ging over hoe onze generatie naar de bezetting en het handelen van de generatie voor ons keek. Zijn verhaal had voor mij veel bekends.

Ian Buruma en ik waren klasgenoten vanaf de eerste klas van de lagere school tot en met 4 Gymnasium. Als jongetjes van zo'n jaar of acht / negen hadden wij vooral een avontuurlijk beeld van de oorlogsjaren en een jeugdig overmoedige opvatting over goed en fout. Wij groeien op in het Haagse Benoordenhout, vlakbij het landgoed Clingendael. Dat was in de oorlogsjaren het hoofdkwartier van Seyss Inquart en maakte deel uit van de tweede linie van de Atlantic Wall. Een eldorado voor kleine jongetjes dus, want wij wisten onze weg wel te vinden in dat bunkerlandschap.

Ons beeld over de oorlog kreeg een eerste deuk toen een jongen uit Voorburg Noord bij ons in de klas kwam. Zijn naam was Wim Boekdrukker en hoewel daar niet over gepraat werd, was duidelijk dat een deel van zijn familie de oorlog niet overleefd had. In het overzicht dat de Historische Vereniging Voorburg heeft opgesteld, komt deze familienaam overigens ook voor.

In 1962 nam mijn vader mij mee naar de herdenking op de Waalsdorpervlakte. In het zicht van de eenvoudige kruisen, die daar staan zei hij ineens, "hier zijn vrienden van mij gefusilleerd". Mijn vader was niet mededeelzaam over de oorlog. Ik wist dat hij in Friesland ondergedoken had gezeten, omdat hij relaties onderhield met het studentenverzet in Delft. Dat was alles wat hij kwijt wilde. Zijn mededeling maakte een enorme indruk op mij. Ik kan mij dat 50 jaar later nog vrijwel exact herinneren, en ook de bijzondere sfeer van een koude 4 mei avond met brandende fakkels, de kruisen, de Bourdon klok met zijn sobere galm en mannen in de overalls van de Binnenlandse Strijdkrachten. Het opende mijn ogen voor een meer realistische kijk op de bezetting, de risico's van het verzet en de enorme gevolgen van de Jodenvervolgning.

Op de Waalsdorpervlakte ontstond wel een identificatie met mensen. Mensen die door de bezetter veroordeeld werden tot de doodstraf en daar, op die van god verlaten duinvlakte, waren doodgeschoten.

Die identificatie is ook het bijzondere van het boek, dat vanavond wordt gepresenteerd. Slachtoffers onder onze Joodse bevolking, het verzet, de arbeidsinzet en gesneuvelde militairen krijgen een gezicht en een deel van hun omstandigheden en achtergrond wordt bekend. Het moet een ongelofelijk tijdrovend werk geweest zijn om al deze gegevens bij elkaar te krijgen, maar daarmee is een voor Leidschendam-Voorburg heel belangrijk document ontstaan. Een document, dat ook een bijzondere waarde heeft in relatie tot ons monument in het Sijtwende Park.

Veel namen op het monument zijn niet meer anoniem en herdenken is daardoor minder abstract.

Het heeft nog een andere belangrijke functie. Voorkomen dat mensen vergeten worden. Maandagavond, tijdens de herdenking bij het monument in het Sijtwende Park heb ik een Joods spreekwoord aangehaald: Je bent pas dood als niemand meer aan je denkt. Met publicatie dit boek wordt dat in ieder geval voorkomen.

Ik kom dan bij het fictieve interview met de heer Nederbragt, mijn voorganger tijdens de Duitse bezetting. Wat mij vooral sterk heeft getroffen dat de heer Nederbragt zich na de oorlog uitvoerig heeft verantwoord. Tegenover de gemeenteraad en de zuiveringscommissie burgemeesters. Professor Buruma zei daar in de Nieuwe Kerk het volgende over: Je werd als mens in de jaren 40 – 45 voor dilemma's geplaatst, die zich sindsdien nooit meer in die scherpte en met die consequenties hebben voorgedaan. Dat gold misschien nog wel in sterkere mate voor mensen, die met enige vorm van gezag waren bekleed.

Er is ooit een studie verschenen met als titel "Burgemeester in Oorlogstijd" die uitvoerig op deze dilemma's ingaat en hoe de toenmalige collega's daarmee omgingen. De term "Burgemeester in Oorlogstijd" is zelfs in het spraak- gebruik gangbaar geworden.

Ik denk, dat iedere burgemeester in Nederland zich af en toe afvraagt hoe hij of zij zou handelen in situaties, waar collega's tijdens de bezetting het hoofd aan moesten bieden. Eigenlijk ook altijd in de wetenschap, dat je het nooit goed kunt doen.

Natuurlijk is er kritiek mogelijk op handelingen en keuzes. Maar wat opvalt is dat deze kritiek van na de oorlog een sterk moralistisch inslag heeft. Buruma verwoordde dat maandagavond heel mooi; het lijkt sterk op en ik citeer "je morele gelijk halen uit een beproeving, die je nooit is opgelegd".

Ook dit hoofdstuk is daarom een waardevol onderdeel van dit boek.

Afrondend,

morgen herdenken we op de voormalige vliegbasis Ypenburg, dat daar 75 jaar geleden de slag om de Residentie begon. Afgelopen dinsdag vierden we 70 jaar bevrijding. Op die ochtend hoorde ik op radio west een uitspraak van een gewone burger, die net als de meesten van ons de oorlog niet heeft meegemaakt.

Het raakte mij en ik wil hem u niet onthouden:

"Vrijheid betekent voor mij, te zijn wie ik ben,
te zeggen wat ik denk,
en te gaan waar ik wil"

Dank u